

Sygn. akt **III AUa 1285/20**

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 kwietnia 2022 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Marta Sawińska

Protokolant: Emilia Wielgus

po rozpoznaniu w dniu 12 kwietnia 2022 r. w Poznaniu na posiedzeniu niejawnym

sprawy **K. M.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w P.**

o wysokość świadczenia

na skutek apelacji K. M.

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 2 października 2020 r. sygn. akt VIII U 361/19

oddala apelację.

Marta Sawińska

--	--

UZASADNIENIE

Decyzją z 16 stycznia 2019 r. znak: (...), Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w P. na podstawie art. 114 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tj. Dz.U. z 2018 roku, poz. 1270), po rozpatrzeniu wniosku z 21.11.2018 r. odmówił zmiany pkt III decyzji z 13 grudnia 2016 r.

W uzasadnieniu decyzji Zakład wyjaśnił, iż nie zostały przedłożone nowe dowody ani nie ujawniono okoliczności istniejących przed wydaniem decyzji o przyznaniu renty z tytułu niezdolności do pracy mogących stanowić podstawę do przeliczenia świadczenia. W efekcie Zakład nie znalazł podstaw do zmiany prawomocnej decyzji. /vide decyzja w aktach ZUS/

K. M. w formie i terminie prawem przewidzianym wniosła odwołanie od powyższej decyzji, żądając jej zmiany i ponownego ustalenia kwoty podlegającej wypłacie o której mowa w punkcie III decyzji z 13 grudnia 2016 r.

Odwołująca nie zgodziła się z tym, iż organ rentowy rozliczając wypłaconą jej rentę uczniowską z przyznaną przez Sąd rentą z tytułu niezdolności do pracy przyjął różną liczbę miesięcy, a nadto że rozliczył świadczenia przypadające po ustaleniu prawa do renty wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 12 października 2016 r. Skarżąca podniosła, iż doszło do naruszenia art. 98 ust. 3, art. 140 ust. 1 pkt 3 i 4 w zw. z art. 141 ust. 1 pkt 3 i ust. 1b w zw. z art. 140 ust. 1 pkt 3 i art. 143 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Nadto wskazała, iż wystąpiły

przesłanki z art. 114 ust. 1 pkt 6 cyt. ustawy aby ponownie zająć się sprawą treści pkt III decyzji z 13 grudnia 2016 r. / vide odwołanie wraz pismo z 11.08.2020 r. k. 5-8, 53-55 akt/

Organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie podtrzymując stanowiska co do tego, iż nie wystąpiły przesłanki z art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej by ponownie zająć się sprawą rozliczenia świadczeń. / vide odpowiedź na odwołanie k. 10-11 akt/

Wyrokiem z dnia 2 października 2020 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu zmienił zaskarżoną decyzję z 16 stycznia 2019 r. w ten sposób, że ponownie dokonał rozliczenia renty, o którym mowa w punkcie III decyzji z 13 grudnia 2016 r. znak (...), zmieniając treść tego punktu o tyle, że na poczet należnej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy za okres od 17.07.2014 r. do 31.12.2016 w kwocie 43.690,34 zł Zakład Ubezpieczeń Społecznych zaliczył kwotę 25.910,76 zł z tytułu wypłaconej renty uczniowskiej; pozostała należność w kwocie 17.779,58 zł po potrąceniu kwoty nienależnie pobranych świadczeń za lata 2011-2013 (17.779,58 zł) wraz ze świadczeniem za miesiąc 01/2017 w kwocie 1.493,34 zł i potrąceniu pozostałej należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń w wysokości 514,15 zł, po potrąceniu zaliczki na podatek odprowadzonej do urzędu skarbowego w kwocie 75,00 zł liczonej od podstawy opodatkowania 1.179,00 zł (979,00 zł + 200,00 zł), składki na ubezpieczenie zdrowotne w łącznej wysokości 106,13 zł, w tym odliczanej z podatku 91,39 zł, z kwoty świadczenia 14,74 zł. Zakład przekaże na rachunek w banku w kwocie 798,06 zł. (punkt 1.), w pozostałym zakresie odwołanie oddalając (punkt 2.).

U podstaw powołanego rozstrzygnięcia legły następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

K. M. urodziła się (...), od (...) r. nieprzerwanie pobierała tzw. rentę uczniowską, została bowiem uznana za całkowicie niezdolną do pracy na stałe.

Ponieważ pobierając rentę uczniowską odwołująca uzyskiwała przychody z tytułu zatrudnienia, organ rentowy kolejnymi decyzjami dokonywał ich rozliczenia i tak :

- decyzją z 6 czerwca 2012 r. został rozliczony przychód za rok 2011 – do zwrotu kwota 6.015,54 zł po umniejszeniu dokonanych na grudzień 2016 roku potrąceń pozostała do zwrotu kwota 5.683,74 zł,

- decyzją z 21 czerwca 2013 r. został rozliczony przychód za rok 2012 – do zwrotu kwota 6.062,79 zł,

- decyzją z 21 lutego 2014 r. został rozliczony przychód za rok 2013 – do zwrotu kwota 6.547,20 zł,

czyli łącznie wartość nienależnie pobranych świadczeń (na XII 2016) to **18.293,73 zł**. Powyższe decyzje nie zostały zaskarżone.

W czerwcu 2014 roku odwołująca wniosła o przyznanie jej prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. Decyzją z 19 września 2014 r. pozwany odmówił K. M. prawa do renty powołując się na orzeczenie KL ZUS z 11.09.2014., która uznała, że wnioskodawczyni jest trwale całkowicie niezdolna do pracy, przy czym niezdolność ta powstała przed podjęciem zatrudnienia.

Wyrokiem z 17 września 2015 r. tut. Sąd zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał odwołującej prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy od 1.06.2014 r. na stałe. Z kolei wyrokiem z 12 października 2016 r. Sąd Apelacyjny w Poznaniu zmienił wyrok Sądu I instancji przyznając tą rentę **od 17.07.2014 r.**, a w pozostałym zakresie oddalając apelację organu rentowego (sygn. III AUa 2501/15).

Wykonując w/w wyroki, pozwany wydał decyzję z 13 grudnia 2016 r. przyznającą K. M. prawa do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy od 17.07.2014 r., a nadto ustalając wysokość tej renty do spłaty za okres 17.07.2014 – 31.01.2017 na kwotę **45.183,68 zł**. Świadczenie pobrane z tytułu tzw. renty uczniowskiej w okresie 17.07.2014 – 31.12.2016 wyniosło **25.910,76 zł**. Pozwany dokonał rozliczenia tych rent uzyskując różnicę 19.272,92 zł i z kwoty tej potrącił 18.293,73 zł czyli nienależnie pobrane w latach 2011-2013 świadczenia. Od pozostałej kwoty pobrano zaliczkę

na podatek (75 zł), składkę na ubezpieczenie zdrowotne (106,13 zł), potrącono 200 zł tytułem różnicy w jednorazowym dodatku pieniężnym (wyłaconym a należnym), wobec czego do wypłaty pozostało 798,06 zł.

Termin płatności świadczenia ustalono na 1 dzień miesiąca.

dowód : bezsporne, decyzje i wyroki Sądów w aktach ZUS

Powyższa decyzja z 13 grudnia 2016 r. nie została zaskarżona.

W listopadzie 2018 roku do organu rentowego wpłynął wniosek o zmianę punktu III tej decyzji i to w oparciu o art. 114 ust. 1 pkt 1 i 6 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z uwagi na błąd organu rentowego. Odwołująca zarzuciła w piśmie z 19.11.2018 r. naruszenie art. 98 ust. 3, 140, 141, 143 cyt. ustawy. Wniosek ten został rozpoznany negatywnie zaskarżoną decyzją z 16 stycznia 2019 r.

dowód : bezsporne, wniosek i decyzja w aktach ZUS

Wielkość renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy do spłaty za okres 17.07.2014 – 31.12.2016 wyniosłaby **43.690,34** zł, a przy uwzględnieniu świadczenia pobranego z tytułu tzw. renty uczniowskiej w okresie 17.07.2014 – 31.12.2016, czyli 25.910,76 zł, pozostałoby do wypłaty na rzecz odwołującej **17.779,58 zł**. Jednocześnie wg stanu na grudzień 2016 roku odwołująca miała do zwrotu pozwanemu na poczet nienależnie pobranych w latach 2011-2013 świadczeń **18.293,73 zł**. W efekcie do zwrotu przez odwołującą na podstawie prawomocnych decyzji pozostawałoby jeszcze 514,15 zł.

Z należnej renty z tytułu niezdolności do pracy za miesiąc 01/2017 w kwocie 1.493,34 zł, po potrąceniu pozostałej kwoty z tytułu nienależnie pobranych świadczeń w latach 2011-2013 (514,15 zł), jak i zaliczki na podatek odprowadzanej do urzędu skarbowego w kwocie 75,00 zł liczonej od podstawy opodatkowania 1.179,00 zł (979,00 zł + 200,00 zł), składki na ubezpieczenie zdrowotne w wysokości 106,13 zł, w tym odliczanej z podatku 91,39 zł, a z kwoty świadczenia 14,74 zł. Zakład przekazałby na bankowy rachunek odwołującej kwotę 798,06 zł.

dowód : hipotetyczne rozliczenie świadczeń przedstawione w notatce służbowej z 25.05.2020 r. stanowiącej załącznik do pisma pełnomocnika ZUS z 27.05.2020 r. (k. 47-48 akt)

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie zgromadzonych w aktach sprawy dokumentów, w tym także z dokumentów zawartych w aktach rentowych i emerytalnych ZUS.

Zgromadzone w sprawie dokumenty Sąd Okręgowy uznał za wiarygodne i przydatne dla ustalenia stanu faktycznego, gdyż nie były one kwestionowane przez strony, a Sąd nie znalazł podstaw, aby czynić to z urzędu. Dokumenty urzędowe zostały sporządzone w przepisanej formie przez właściwe organy w zakresie ich kompetencji, a więc stanowią dowód tego, co zostało w nich urzędowo poświadczane (art. 244 § 1 k.p.c.). Natomiast dokumenty prywatne korzystają z domniemania autentyczności oraz domniemania, iż zawarte w nich oświadczenia złożyła osoba, która je podpisała (art. 245 k.p.c.). Podstawą dokonanych ustaleń faktycznych Sąd uczynił również znajdujące się w aktach kserokopie dokumentów, albowiem zawarte w nich informacje nie były kwestionowane przez żadną ze stron postępowania, co pozwoliło na potraktowanie tychże kserokopii jako dowodów pośrednich istnienia dokumentów o treści im odpowiadającej.

Sąd I instancji podkreślał, że przedmiotem zaskarżonej decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych była odmowa ponownego rozliczenia przyznanej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy z wypłacaną rentą uczniowską. Kwestionowane rozliczenie zawarte zostało w punkcie III decyzji pozwanego z 13 grudnia 2016 r. Możliwość dokonania przeliczenia odwołująca upatrywała w art. 114 ust. 1 pkt 1 i 6 ustawy emerytalnej. Jednocześnie zarzuciła błędy w rozliczeniu świadczeń wynikające z naruszenia art. 140, 141 i 143 ustawy emerytalnej.

Do rozstrzygnięcia niniejszej sprawy zastosowanie znajdują przepisy ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1270 ze zm.) zwanej dalej: ustawą emerytalną, w szczególności te poniżej przywołane :

Art. 95

1. W razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń przewidzianych w ustawie wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez zainteresowanego.

Art. 98

1. Wstrzymanie wypłaty jednego ze świadczeń, o których mowa w art. 95, następuje od dnia, od którego przysługuje prawo do wypłaty świadczenia wyższego lub wybranego przez zainteresowanego.

3. Kwoty świadczeń wypłaconych za okres, za który przysługuje prawo do wypłaty świadczenia wyższego lub wybranego przez zainteresowanego albo więcej niż jednego świadczenia, podlegają rozliczeniu przez zaliczenie na poczet tego świadczenia lub świadczeń. Przepis art. 139 ust. 1 pkt 1 stosuje się odpowiednio.

4. Rozliczenia, o którym mowa w ust. 3, dokonuje się z uwzględnieniem zasad finansowania świadczeń określonych w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych.

Art. 139

1. Ze świadczeń pieniężnych określonych w ustawie - po odliczeniu składki na ubezpieczenie zdrowotne oraz zaliczki i innych należności z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych - podlegają potrąceniu, z uwzględnieniem art. 141, następujące należności:

1) świadczenia wypłacane w kwocie zaliczkowej, a następnie kwoty świadczenia lub świadczeń podlegające rozliczeniu w trybie określonym w art. 98 ust. 3;

2) kwoty nienależnie pobranych emerytur, rent i innych świadczeń z tytułu:

a) zaopatrzenia emerytalnego oraz ubezpieczenia społecznego za okres przed dniem wejścia w życie ustawy,

b) ubezpieczeń społecznych, o których mowa w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych, wraz z odsetkami za zwłokę w ich spłacie,

c) zaopatrzenia określonego w odrębnych przepisach;

Art. 143 W razie przyznania lub podwyższenia świadczeń za okres wsteczny organ rentowy ma prawo potrącić na zaspokojenie należności, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 1 i 2, 4, 6-10, kwotę wyrównania należną do miesiąca poprzedzającego miesiąc, w którym wydano decyzję ustalającą prawo do świadczeń lub decyzję ustalającą prawo do świadczeń w podwyższonej wysokości.

Poza sporem w niniejszej sprawie było w uznaniu Sądu I instancji to, że prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 12 października 2016 r. ustalone zostało prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy i to od 17.07.2014 r. Prawomocny wyrok wraz z aktami rentowymi wpłynął do organu rentowego 29.11.2016 r. Wykonując ten wyrok, pozwany decyzją z 13 grudnia 2016 r. przyznał K. M. prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy, ustalając wysokość tego świadczenia, w tym wysokość renty należnej za okres 17.07.2014 – 31.01.2017. Jednocześnie organ rentowy dokonał rozliczenia wypłaconej tzw. renty uczniowskiej za okres 17.07.2014 – 31.12.2016.

W ocenie Sądu Okręgowego, organ rentowy zasadnie dokonał rozliczenia świadczenia przyznanego wyrokiem Sądu Apelacyjnego z tym wypłacanym odwołującej, jednak przyjął niewłaściwe okresy tego porównania.

Sytuacja, w której ubezpieczony najpierw nabył prawo do renty szkoleniowej, a następnie za ten sam okres przyznano mu prawomocnym wyrokiem rentę z tytułu niezdolności do pracy, w istocie nie wynika z klasycznego zbiegu uprawnień, kiedy to ubezpieczony spełnia równocześnie przesłanki do dwóch lub więcej świadczeń i w zakresie wypłaty tych świadczeń dokonuje wyboru jednego z nich, zgodnie z regułą wyrażoną w art. 95 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Nie stoi to jednakże na przeszkodzie, aby uznać, że i w takiej sytuacji obowiązuje generalna zasada wypłaty jednego świadczenia za ten sam okres i w związku z tym mają zastosowanie przepisy gwarantujące zachowanie tej zasady. W myśl art. 95 ust. 1 cyt. ustawy w razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń przewidzianych w ustawie wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez zainteresowanego. Z tej właśnie normy wynika uniwersalna reguła przepisów emerytalno - rentowych wypłacania jednego świadczenia, a wyjątki od niej wskazane są w jednoznacznych, konkretnych przepisach prawa, przykładowo, w art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, w art. 26 ust. 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, czy art. 54 ust. 1 ustawy z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 9 poz. 87 ze zm.). Dalszy przepis tej ustawy - art. 98 ust. 3 - określa wyłącznie sposób realizacji zasady wypłaty jednego świadczenia w sytuacji, w której istnieje prawo do dwóch świadczeń za ten sam okres, a ubezpieczony wybiera świadczenie inne niż to, które zostało już wypłacone. Zgodnie ze zdaniem pierwszym tego przepisu kwoty świadczeń wypłaconych za okres, za który przysługuje prawo do wypłaty świadczenia wyższego lub wybranego przez zainteresowanego albo więcej niż jednego świadczenia, podlegają rozliczeniu przez zaliczenie na poczet tego świadczenia lub świadczeń.

Generalną zasadą funkcjonującą w systemie ubezpieczeń społecznych jest obowiązek zwrotu pobranego świadczenia tylko wtedy, kiedy jest ono nienależnie pobrane, tak jak wynika to z art. 138 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Przepis art. 98 ust. 3 stanowi wyłącznie o zaliczeniu kwoty świadczenia wypłaconego za konkretny okres na poczet świadczenia, które ma zostać wypłacone za ten sam okres, co oznacza, że rozliczenie to nie może obejmować innego okresu, a tak byłoby w przypadku dalszego rozliczenia nadpłaty. Zatem odwołanie się do przepisu art. 139 ust. 1 pkt 1 oznacza tylko tyle, że zaliczenie wypłaconego świadczenia powoduje jego potrącenie, a więc w przypadku, kiedy wypłacone (pierwsze) świadczenie jest niższe od tego, które ma być wypłacone, do wypłaty pozostaje różnica za pokrywający się okres, natomiast w przypadku odwrotnym zaliczenie to spowoduje, że organ rentowy nie będzie zobowiązany do wypłaty świadczenia - ale tylko za pokrywający się okres (vide wyrok Sądu Najwyższego z 20.10.2008 r. w sprawie I UK 73/08).

Sąd podziela wyżej przedstawione stanowisko Sądu Najwyższego – mając je na uwadze należało przyznać rację skarżącej o tyle, iż nieprawidłowo pozwany organ rentowy rozliczając renty porównywał kwoty świadczeń za różniące się o 1 miesiąc okresy. Jaka wynika z kwestionowanego punktu III decyzji z 13 grudnia 2016 r. do rozliczenia przyjęto wypłacone świadczenie z tytułu tzw. renty uczniowskiej za okres 17.07.2014-31.12.2016 oraz świadczenie przyznane tytułem renty z niezdolności do pracy za okres 17.07.2014-31.01.2017. Skoro przedmiotowa decyzja została wydana 13 grudnia 2016 r. a tym samym już po terminie płatności świadczenia za grudzień 2016 roku, to rozliczenie musiało objąć świadczenie za ten miesiąc. Niezasadnie natomiast do rozliczenia pozwany przyjął świadczenie, które jeszcze nie stało się wymagalne, bo za styczeń 2017 roku. Jak wynika z przywołanego wyżej uzasadnienia do wyroku Sądu Najwyższego i treści art. 98 ust. 3 ustawy emerytalnej - rozliczenie świadczeń przez ich zaliczenie dotyczy **takich samych okresów**. W konsekwencji zasadny był zarzut odwołującej co do ujęcia w rozliczeniach także świadczenia przyszłego – za styczeń 2017 roku. Jednocześnie Sąd nie podzielił stanowiska odwołującej co do tego, że rozliczenie to winno objąć okresy do wydania decyzji w rozumieniu wyroku Sądu Apelacyjnego z 12 października 2016 r., a tym samym okresy do września 2016 roku włącznie. Ponieważ rozliczenie to jest czynnością techniczną jest możliwe do wykonania wyłącznie po wydaniu przez organ rentowy decyzji wykonującej wyrok sądu. Oczywiście jest, że wydanie takiej decyzji – w tym równocześnie określającej wysokość świadczenia przyznanego wyrokiem sądu – możliwym jest w oparciu o akta rentowe ubezpieczonego, czyli w niniejszej sprawie dopiero po ich zwrocie z sądu. Akta rentowe odwołującej do organu rentowego dotarły z Sądu Apelacyjnego 29.11.2016 r., a pozwany miał termin na wydanie decyzji do 29.12.2016 r.

Przywoływany przez K. M. art. 143 ustawy emerytalnej w ocenie Sądu nie ma zastosowania w powyższej sytuacji, czyli w momencie rozliczania renty wypłaconej za dany okres z inną rentą przyznaną później za ten sam okres, która jest wyższa niż świadczenie pierwotne.

Przywołany art. 143 ustawy emerytalnej zawiera bowiem ograniczenia w możliwościach potrącania świadczeń za okres wsteczny, ale dotyczy potrąceń o których mowa w art. 139 czyli m.in. świadczeń pozostających w zbiegu (art. 98 ust. 3 w zw. z art. 95 ustawy emerytalnej), świadczeń nienależnie pobranych, należności alimentacyjnych, odpłatności za pobyt w (...). Tym samym przepis ten ma zastosowanie w niniejszej sprawie, ale dopiero przy czynnościach rozliczania świadczenia pozostałego do wypłaty przez ZUS (różnica między należną rentą z niezdolności a wypłaconą rentą uczniowską) ze świadczeniem nienależnie pobranym, które odwołująca winna zwrócić. Przypomnieć w tym miejscu należy, że zgodnie z prawomocnymi decyzjami pozwanego K. M. miała do zwrotu nadpłaconą (wobec uzyskiwanego przychodu z zatrudnienia) rentę uczniowską – chodzi o lata 2011 – 2013 i kwotę 18.293,73 zł. W myśl art. 143 na zaspokojenie należności wynikającej z tych nadpłaconych świadczeń a należnych za okres do wydania decyzji w grudniu 2016 roku, zaliczyć można było całość przysługującego wyrównania czyli 17.779,58 zł, jaka pozostała po rozliczeniu renty z niezdolności do pracy(43.690,34) i renty uczniowskiej (25.910,76 zł). Ponieważ wartość jaka została po tych operacjach matematycznych miała zostać wypłacona w styczniu 2017 roku – należało następnie doliczyć świadczenie za styczeń 2017 roku (1.493,34 zł) i od tego odjąć należne za ten miesiąc zaliczkę na podatek dochodowy oraz składkę na ubezpieczenie zdrowotne, a następnie pozostała do spłaty należność z tytułu nadpłaconych w latach 2011-2013 czyli 514,15 zł (jako różnicę 18.293,73 zł i 17.779,58 zł). Wielkość ta odpowiada ograniczeniom wynikającym z art. 140 i 141 ustawy emerytalnej.

Reasumując, w punkcie III decyzji z 13 grudnia 2016 r. pozwany rozliczając świadczenia nieprawidłowo porównał okres świadczenia wypłaconego jako tzw. renta uczniowska do okresu przyznanej wyrokiem Sądu renty z tytułu niezdolności i to w zakresie stycznia 2017 roku.

Wobec wyżej opisanych nieprawidłowości, koniecznym stało się ustalenie tego, czy Zakład mógł uchylić ten stan rzeczy i czy mimo istnienia prawomocnej (choć błędnej) decyzji, mógł wydać zaskarżoną w niniejszym postępowaniu decyzję odmawiającą wnioskodawczyni dokonania ponownego rozliczenia świadczeń, o których mowa w punkcie III decyzji z 13 grudnia 2016 r.

Dla ustalenia powyższego, właściwym jest przepis art. 114 ustawy emerytalnej, który to ustawą z dnia 10 lutego 2017 r. (Dz. U. z 2017 r. poz. 715) o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw został istotnie zmieniony.

Przed dniem 18 kwietnia 2017 r. ponowne ustalenie prawa do świadczeń było możliwe na podstawie przepis art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej (Dz. U. z 2016 r., poz. 887 t.j.), zgodnie z którym: prawo do świadczeń lub ich wysokość ulega ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji w sprawie świadczeń zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość. Wspomnianą nowelizacją poszerzono spektrum przesłanek uzasadniających możliwość uchylecia lub zmiany decyzji i ponownego ustalenia przez Zakład prawa do świadczenia.

Z art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej w brzmieniu obowiązującym od dnia 18 kwietnia 2017 r. wynika, iż: w sprawie zakończonej prawomocną decyzją organ rentowy, na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, uchyla lub zmienia decyzję i ponownie ustala prawo do świadczeń lub ich wysokość, jeżeli:

- 1) po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono nowe okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość;
- 2) decyzja została wydana w wyniku przestępstwa;

- 3) dowody, na podstawie których ustalono istotne dla sprawy okoliczności faktyczne, okazały się fałszywe;
- 4) decyzja została wydana na skutek świadomego wprowadzenia w błąd organu rentowego przez osobę pobierającą świadczenie;
- 5) decyzja została wydana w oparciu o inną decyzję lub orzeczenie sądu, które zostało następnie uchylone, zmienione albo stwierdzono jego nieważność;
- 6) przyznanie świadczeń lub nieprawidłowe obliczenie ich wysokości nastąpiło na skutek błędu organu rentowego.

Nadto, do przepisu art. 114 ustawy emerytalnej zostały wprowadzone ust. 1e zgodnie z którym :

1e) uchylenie lub zmiana decyzji, o której mowa w ust. 1, nie może nastąpić, jeżeli od dnia jej wydania upłynął okres:

- 1) 10 lat - w przypadkach określonych w ust. 1 pkt 2-4;
- 2) 5 lat - w przypadkach określonych w ust. 1 pkt 1 i 5;
- 3) 3 lat - w przypadku określonym w ust. 1 pkt 6.

Na podstawie analizy przepisu, Sąd doszedł do przekonania, iż w sprawie mamy do czynienia z przesłanką umożliwiającą Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych zmianę i ponowne rozliczenie świadczeń o którym mowa w punkcie III prawomocnej decyzji organu rentowego z 13 grudnia 2016 r., a mianowicie z błędem organu rentowego.

Na marginesie zaznaczono, że istotnie pozwany organ miał rację co do tego, iż w sprawie nie przedłożono nowych dowodów i nie ujawniono żadnych nowych okoliczności (art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej) umożliwiających uchylenie prawomocnej decyzji. Jednakże dokonana w kwietniu 2017 roku zmiana przepisu, uznająca, iż nieprawidłowe obliczenie świadczenia będące wynikiem błędu organu rentowego stanowi przesłankę do uchylenia/zmiany prawomocnej decyzji stanowi podstawę uzasadniająca zmianę przedmiotowego fragmentu decyzji i ponowne rozliczenie świadczeń.

Mając na uwadze powyższe rozważania prowadzące do ustalenia tego, że w decyzji Zakładu z 13 grudnia 2016 r. pojawił się w punkcie III błąd w zakresie matematycznych rozliczeń i przyjęcia nierównej ilości okresów świadczeń. Błąd ten, po zmianie przepisu art. 114 ustawy emerytalnej, można było naprawić co też Sąd uczynił w punkcie 1 wyroku, mając na uwadze hipotetyczne brzmienie tego punktu po zmianie przedstawionej przez stronę pozwaną w notatce z 25.05.2020 r. (k. 48).

W pozostałym zakresie odwołanie nie zasługiwało na uwzględnienie i podlegało oddaleniu (na podstawie powołanych przepisów prawa materialnego oraz art. 477¹⁴ § 1 kpc).

Apelację od powołanego orzeczenia w zakresie punktu 2 wywiodła K. M., wnosząc o przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania z uwagi na nierozpoznanie istoty sprawy lub zmianę orzeczenia oraz poprzedzającej go decyzji i uwzględnienie ograniczeń wynikających z art.98 ust.3 , art.140 ust.1 pkt 3 i 4 oraz art.141 ust.1 pkt 3 i ust.1b ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, przy zasądzeniu od strony przeciwnej kosztów postępowania sądowego.

Zarzuty apelacji objęły więc naruszenie art.316 k.p.c. w związku z art.286k.p.c. i art.278 oraz art. 386§4 k.p.c. i art.233 k.p.c. , a nadto - naruszenie art.143 w związku z art.140 i 141 ustawy emerytalnej.

W uzasadnieniu środka zaskarżenia apelująca naprowadzała, że organ rentowy znacznie zawyżył kwotę swoich potrąceń z wzajemnymi należnościami odwołującej. Do rozliczenia winien zostać przyjęty wyłącznie okres od 17 lipca 2014 r. do 31 sierpnia 2016 r. skoro wyrok przyznający świadczenie wydano 12.10.2016 r. Brak było zatem podstaw do potrącenia nienależnego świadczenia z rentą z a okres od września 2016 r. do stycznia 2017 r. Artykuł 143

ustawy emerytalnej stanowi podstawę wyłącznie dla potrąceń z kwoty wyrównania należności wskazanych w art.139, z uwzględnieniem ograniczeń i kwot wolnych od potrąceń wskazanych w art.140 i 141 ustawy emerytalnej.

Pozwany organ rentowy nie zajął wobec wniesionej apelacji merytorycznego stanowiska.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja K. M. jest bezzasadna.

Na wstępie Sąd Apelacyjny wskazuje, że stan faktyczny w sprawie pozostawał poza granicami sporu i w całości wynikał z niekwestionowanych przez żadną ze stron dokumentów emerytalno-rentowych odwołującej.

Przywołane w apelacji zarzuty naruszenia norm prawa procesowego są całkowicie chybione albowiem nie zaistniały w sprawie okoliczności skutkujące wnioskiem przez apelującą uchyleniem zaskarżonego wyroku wobec nierozpoznania istoty sprawy. Co do przywołanego zarzutu naruszenia wskazań płynących z art.233§1 k.p.c., zarzut ten – mimo obowiązku w tym zakresie spoczywającym na stronie zarzut ten wskazującej – nie został bliżej sprecyzowany, rozwinięty, a wobec niesporności stanu faktycznego nie znajduje co do zasady merytorycznego uzasadnienia.

Oś sporu ogniskowała się wokół interpretacji przywołanych w apelacji przepisów prawa materialnego, to jest art.140,141 i 143 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Przywołać się godzi, że w myśl art.140 ustawy emerytalnej :

1. Potrącenia, o których mowa w art. 139, mogą być dokonywane, z zastrzeżeniem art. 141, w następujących granicach:

1) świadczeń alimentacyjnych, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 3 - do wysokości 60% świadczenia;

2) należności egzekwowanych związanych z:

a) odpłatnością za pobyt w domach pomocy społecznej,

b) odpłatnością za pobyt w zakładach opiekuńczo-leczniczych,

c) odpłatnością za pobyt w zakładach pielęgnacyjno-opiekuńczych,

do wysokości 50% świadczenia;

3) innych egzekwowanych należności - do wysokości 25% świadczenia.

2. W razie zbiegu egzekucji:

1) administracyjnej i sądowej albo egzekucji administracyjnych, gdy zajęte kwoty nie wystarczają na pokrycie egzekwowanych należności pieniężnych - organ rentowy uiszcza je, z uwzględnieniem pkt 2, na rzecz właściwego organu egzekucyjnego wskazanego w przepisach ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz. U. z 2020 r. poz. 1427, z późn. zm.) lub ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1805, z późn. zm.). W razie powzięcia informacji o sporze co do właściwości organu egzekucyjnego w zakresie dalszego łącznego prowadzenia egzekucji, kwoty potrącone ze świadczenia pozostają w depozycie Zakładu do czasu rozstrzygnięcia sporu o właściwość. Kwoty te uiszczane są w najbliższym możliwym technicznie terminie płatności po uzyskaniu informacji pochodzącej od organu właściwego do dalszego łącznego prowadzenia egzekucji;

2) sądowych, gdy zajęte kwoty nie wystarczają na pokrycie egzekwowanych należności pieniężnych - organ rentowy przekazuje potrącone kwoty po uzyskaniu postanowienia, o którym mowa w art. 7634 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego, wskazującego komornika sądowego właściwego do dalszego prowadzenia egzekucji. Do czasu uzyskania postanowienia, o którym mowa w art. 7634 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks

postępowania cywilnego, kwoty te pozostają w depozycie Zakładu. Kwoty te uiszczane są w najbliższym możliwym technicznie terminie płatności po uzyskaniu tego postanowienia.

2a. Przepisy ust. 2 stosuje się odpowiednio w przypadku potrącania sum, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 5.

3. W przypadku zbiegu egzekucji sum, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 3, z potrąceniem należności alimentacyjnych, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 4, gdy łączna wysokość kwot możliwych do egzekucji i potrącenia nie wystarcza na pokrycie należności pieniężnych, organ rentowy realizuje egzekucję sum, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 3, oraz wstrzymuje potrącanie należności alimentacyjnych, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 4, w całości lub w części, o czym zawiadamia wierzyciela. Zwrot tytułu wykonawczego, o którym mowa w art. 139 ust. 1 pkt 4, następuje na wniosek wierzyciela.

4. Potrącenia, z zastrzeżeniem art. 141, nie mogą przekraczać:

1) 50% miesięcznego świadczenia - jeżeli potrąceniu podlegają należności, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 1-2d oraz 6-9;

2) 60% miesięcznego świadczenia - jeżeli potrąceniu podlegają należności alimentacyjne, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 4;

3) 65% miesięcznego świadczenia - jeżeli potrąceniu podlegają należności, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 10.

5. Jeżeli należności alimentacyjne, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 4, mają być potrącane na rzecz kilku wierzycieli, a łączna suma, która może być potrącona, nie wystarcza na pełne pokrycie tych należności, potrącenia ustala się proporcjonalnie do wysokości udziału każdej z tych należności w łącznej sumie należności określonych w tytułach wykonawczych dla bieżących należności.

6. W przypadku zbiegu:

1) potrąceń sum egzekwowanych, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 3 i 5, potrącenia nie mogą przekraczać łącznie:

a) 60% świadczenia, jeżeli podlegają potrąceniu należności, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 3,

b) 50% świadczenia, jeżeli podlegają potrąceniu należności inne niż wymienione w art. 139 ust. 1 pkt 3, z uwzględnieniem lit. c,

c) 25% świadczenia, jeżeli podlegają potrąceniu wyłącznie należności egzekwowane, o których mowa w ust. 1 pkt 3;

2) potrąceń sum egzekwowanych, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 3 i 5, z potrąceniami innych należności, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 1-2d, 4 i 6-9 - stosuje się odpowiednio przepis pkt 1 lit. a i b;

3) potrąceń, o których mowa w ust. 4 pkt 1 i 2 - stosuje się odpowiednio przepis pkt 1 lit. a i b.

6a. W przypadku zbiegu potrąceń, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 10, z potrąceniami, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 1-9, potrącenia nie mogą przekraczać łącznie 70% świadczenia.

7. Wysokość części świadczenia podlegającego egzekucjom, o których mowa w ust. 1, oraz wysokość potrąceń, o których mowa w ust. 4, a także wysokość części świadczenia podlegającego potrąceniom, o których mowa w ust. 6 i 6a, oraz ustaloną orzeczeniem sądu, ugodą sądową lub aktem notarialnym procentową wysokość potrąceń ze świadczeń z tytułu należności alimentacyjnych bez wskazania sposobu ich naliczania, ustala się od kwoty świadczenia przed odliczeniem miesięcznej zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych oraz składki na ubezpieczenie zdrowotne.

8. Przepisy ust. 1-7 stosuje się odpowiednio przy dokonywaniu potrąceń z renty rodzinnej, do której uprawniona jest więcej niż jedna osoba, przy czym granice potrąceń ustala się proporcjonalnie do części renty podlegającej tym potrąceniom.

W myśl art.141 z kolei :

1. Kwota emerytury i renty wolna od egzekucji i potrąceń, z zastrzeżeniem ust. 2 i 5, wynosi:

1) 500 zł - przy potrącaniu:

a) należności, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 3, wraz z kosztami i opłatami egzekucyjnymi,

b) należności, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 4;

2) 825 zł - przy potrącaniu należności, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 5, wraz z kosztami i opłatami egzekucyjnymi;

3) 660 zł - przy potrącaniu należności, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 1-2d i 6-9;

4) 200 zł - przy potrącaniu należności, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 10.

1a. Kwoty, o których mowa w ust. 1, podlegają corocznej waloryzacji od dnia 1 marca na zasadach określonych dla emerytur i rent.

1b. Jeżeli po odliczeniu składki na ubezpieczenie zdrowotne oraz zaliczki i innych należności z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych wysokość świadczenia jest niższa niż kwota świadczenia wolna od potrąceń i egzekucji, o której mowa w ust. 1, potrąceń i egzekucji nie dokonuje się.

2. Kwoty emerytur i rent przyznanych z uwzględnieniem okresów ubezpieczenia za granicą, wolne od potrąceń i egzekucji, ustala się proporcjonalnie do wypłacanego świadczenia.

3. Kwoty wolne od potrąceń i egzekucji ustala się dla emerytur i rent wraz ze wszystkimi wzrostami i zwiększeniami, dodatkami oraz innymi świadczeniami wypłacanymi wraz z emeryturą lub rentą na podstawie odrębnych przepisów, z wyłączeniem świadczeń rodzinnych oraz dodatku dla sierot zupełnych, dodatku pielęgnacyjnego, dodatku weterana poszkodowanego i dodatku pieniężnego do renty inwalidzkiej.

4. W razie zbiegu uprawnień do dwóch lub więcej świadczeń pieniężnych kwotę wolną od egzekucji i potrąceń ustala się od jednego - wyższego świadczenia.

5. W razie dokonywania potrąceń i egzekucji z części renty rodzinnej ustalanej w wysokości dla więcej niż jednej osoby uprawnionej kwotę wolną od potrąceń i egzekucji dla tej części renty ustala się proporcjonalnie do liczby osób uprawnionych do renty rodzinnej. Wynik dzielenia kwoty wolnej od potrąceń i egzekucji, o której mowa w ust. 1 i 1a, przez liczbę osób uprawnionych do renty rodzinnej, po zaokrągleniu w górę do pełnych groszy, stanowi ustaloną proporcjonalnie kwotę części renty rodzinnej wolnej od potrąceń i egzekucji.

Z kolei art. 143 przesądza, że w razie przyznania lub podwyższenia świadczeń za okres wsteczny organ rentowy ma prawo potrącić na zaspokojenie należności, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 1 i 2, 4, 6-10, kwotę wyrównania należną do miesiąca poprzedzającego miesiąc, w którym wydano decyzję ustalającą prawo do świadczeń lub decyzję ustalającą prawo do świadczeń w podwyższonej wysokości.

Słusznie naprowadzał sąd I instancji, że zasadą funkcjonującą w całym systemie emerytalnym jest uprawnienie do pobierania tylko jednego świadczenia – wyższego lub wybranego przez ubezpieczonego. W myśl art. 95 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach FUS w razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń przewidzianych w ustawie wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez zainteresowanego. Z tej właśnie normy wynika

uniwersalna reguła prawa emerytalno-rentowego wypłacania jednego świadczenia, a wyjątki od niej wskazane są w jednoznacznych, konkretnych przepisach prawa, przykładowo, w art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, w art. 26 ust. 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, w art. 54 ust. 1 ustawy z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (Tekst jednolity: Dz. U. z 2002 r. Nr 9, poz. 87 z późn. zm.).

Przepis art. 98 ust. 3 przesądza tylko **zaliczenie** kwoty świadczenia wypłaconego za konkretny okres na poczet świadczenia, które ma zostać wypłacone za ten sam okres. Powyższe oznacza, że rozliczenie to nie może obejmować innego okresu, a tak byłoby w przypadku dalszego rozliczania nadpłaty. Zatem odwołanie się do przepisu art. 139 ust. 1 pkt 1 oznacza tylko tyle, że zaliczenie wypłaconego świadczenia powoduje jego potrącenie, a więc w przypadku, kiedy wypłacone (pierwsze) świadczenie jest niższe od tego, które ma być wypłacone, do wypłaty pozostaje różnica za pokrywający się okres, natomiast w przypadku odwrotnym zaliczenie to spowoduje, że organ rentowy nie będzie zobowiązany do wypłaty świadczenia - ale tylko za pokrywający się okres (tak też uznano w wyroku Sądu Najwyższego z 20.10.2008 r. w sprawie I UK 73/08).

Stosuje się przy tym odpowiednio art.139 ust.1 pkt 1, stanowiący, że rozliczenie następuje ze świadczeń pieniężnych określonych w ustawie - po odliczeniu składki na ubezpieczenie zdrowotne oraz zaliczki i innych należności z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych. Prawidłowo zatem przyjął Sąd I instancji zakres czasowy rozliczeń świadczeń rentowych. Zgodnie bowiem z prawomocnymi decyzjami pozwanego K. M. miała do zwrotu nadpłaconą (w związku z uzyskiwanymi przychodami z zatrudnienia) rentę uczniowską – za lata 2011 – 2013 w kwocie 18.293,73 zł. W myśl art. 143 na zaspokojenie należności wynikającej z tych nadpłaconych świadczeń a należnych za okres do wydania decyzji w grudniu 2016 roku, zaliczyć można było całość przysługującego wyrównania czyli 17.779,58 zł, jaka pozostała po rozliczeniu renty z niezdolności do pracy(43.690,34) i renty uczniowskiej (25.910,76 zł). Suma uzyskana po tej kompensacji miała zostać wypłacona w styczniu 2017 roku – należało następnie doliczyć świadczenie za styczeń 2017 roku (1.493,34 zł) i od tego odjąć należne za ten miesiąc zaliczkę na podatek dochodowy oraz składkę na ubezpieczenie zdrowotne, a następnie pozostała do spłaty należność z tytułu nadpłaconych kwot w latach 2011-2013 czyli 514,15 zł (jako różnicę 18.293,73 zł i 17.779,58 zł). Wielkość ta odpowiada ograniczeniom wynikającym z art. 140 i 141 ustawy emerytalnej.

Reasumując, w punkcie III decyzji z 13 grudnia 2016 r. pozwany rozliczając świadczenia nieprawidłowo porównał okres świadczenia wypłaconego jako tzw. renta uczniowska do okresu przyznanej wyrokiem Sądu renty z tytułu niezdolności i to w zakresie stycznia 2017 roku, i tylko w tym zakresie słusznie Sąd I instancji wydał wyrok reformatoryjny.

Odwołująca domaga się zastosowania do rozliczeń ograniczeń z art.140 i 141 ustawy emerytalnej, przy czym żądanie to nie ma żadnej podstawy prawnej. Mamy bowiem do czynienia nie z **potrąceniem kwot**, o jakich mowa w art.139, a de facto jednorazowym **rozliczeniem/zaliczeniem** kwot obu świadczeń zgodnie z art.143, jako *lex specialis*. Art. 139 ustawy emerytalnej odnosi się do potrącania (pkt 1) świadczenia wypłacanego w kwocie zaliczkowej, a następnie kwoty świadczenia lub świadczeń podlegające rozliczeniu w trybie określonym w art. 98 ust. 3; jako dokonywanego w pierwszej kolejności, przy istnieniu konieczności prowadzenia potrąceń różnych kwot z różnych tytułów i takie tylko ma zastosowanie w sprawie.

W sprawie mieliśmy niewątpliwie do czynienia z przyznaniem (podwyższeniem) świadczeń za okres wsteczny. Jest to sytuacja bardzo częsta, do której dochodzi we wszystkich przypadkach wydania decyzji ustalającej prawo do świadczeń (świadczeń w podwyższonej wysokości) po upływie pierwszego właściwego terminu płatności przyznanego (podwyższonego) świadczenia. Do tego typu rozliczeń (jednorazowych) nie mają zastosowania regulacje odnoszące się do comiesięcznych potrąceń z ustawowych tytułów i ograniczeń tychże potrąceń w stosunku do kwoty otrzymywanego comiesięcznie przez ubezpieczonego świadczenia. W zakresie potrącenia kwoty nienależnie pobranych świadczeń (wynikających z prawomocnych decyzji pozwanego organu rentowego) wprost znajduje zastosowanie art.143 ustawy emerytalnej zezwalający na zaspokojenie tych należności ZUS z kwoty rozliczonego świadczenia rentowego.

Reasumując – wobec niezasadności apelacja podlega oddaleniu na podstawie art.385 k.p.c.

Marta Sawińska